

पत्राङ्गः, स्त्री, (पत्रमिव अङ्गं यस्य । यद्वा पत्रेभ्यु
अङ्गतीति । अग्नि गतौ + अङ् ।) रक्तचन्दनम् ।
रक्तचन्दनसदृशकाष्ठविशेषः । वक्रम् इति भाषा ।
इत्यमरः । २ । ६ । १३२ ॥ भूर्जम् । पत्रकम् ।
इति मेदिनी ॥
पत्राङ्गुलिः, स्त्री, (पत्रं अङ्गुलिरिव यत् । यद्वा
अङ्गुलिभिलिखितं रचितं पत्रं पत्राङ्गतिरत्र
इति भरुनिपातत्वात्तयात्वम् ।) पत्रभङ्गः ।
स्नानकपोलादौ कस्त्रिकादिरचितपत्रावली ।
इत्यमरः । २ । ६ । १२२ ॥
पत्राङ्गनं, स्त्री, (पत्रं लेखनपत्रमप्यतेनेन । पत्र +
अङ्ग + करणे ल्युट् ।) मञ्जी । इति शब्द-
रत्नावली ॥
पत्राङ्गः, स्त्री, (पत्रैराङ्गम् ।) पिप्पलीमूलम् ।
पर्वततटम् । इति राजनिर्घण्टः ॥
पत्राङ्गः, स्त्री, पत्रङ्गम् । इति राजनिर्घण्टः ॥
पत्राङ्गः, पुं, (पत्र + अङ्गार्थे आङ् ।) काशालुः ।
इत्युद्भा । इति राजनिर्घण्टः ॥
पत्रावलिः, स्त्री, (पत्राणां पत्राङ्गतीनां आवलिः
पङ्क्तिरिव रचना यस्याः ।) गैरिकम् । इति
शब्दचन्द्रिका ॥ (पत्राणां आवलिः श्रेणी
राजिर्वा ।) पत्रश्रेणी च ॥
पत्रावली, स्त्री, (पत्रावलि + वा डीप् ।) पत्रभङ्गः ।
इति शब्दरत्नावली ॥ नवदुर्गासम्पदानकमधु-
मिश्रितयवचूर्णयुक्तनवाश्वत्थपत्राणि । यथा,—
“अमाया निशि संधि तु पत्रे चाश्वत्थसंज्ञके ।
क्रमात् पत्रावली देयं मधुना यवचूर्णकम् ॥”
इति कैवल्यतन्त्रम् ॥
देवादिसन्निधौ सन्दिग्धवस्तुनोरेकतरावधारणा-
यैकत्राक्षयबालकोत्तोलिततत्त्वसन्देहकोटिलि-
खितपत्रसमूहश्च ॥
पत्रिका, स्त्री, (पत्री एव । स्वार्थे कन् ततो ह्रस्वः ।)
पत्री । लिपिः । यथा, ज्योतिषे ।
“आदिद्यादियहाः सर्वे नक्षत्राणि च राशयः ।
दीर्घमायुः प्रकुर्वन्तु यत्थेयं जन्मपत्रिका ॥”
(प्रशस्तपत्रं विदते यस्याः । पत्र + विदमानार्थे
ठन् । कदल्यादिनवपत्रिका । यथा, दुर्गातुसव-
पहती ।
“कदली दाडिमी धान्यं हरिद्रा मानकं कपु ।
विस्वाशोकौ जयन्ती च विज्ञेया नवपत्रिका ॥”)
पत्रिकाख्याः, पुं, (पत्रिका आख्या यस्य ।) कर्पूर-
भेदः । इति राजनिर्घण्टः ॥ पत्रिकानामके त्रि ॥
पत्रिणी, स्त्री, (पत्राणि सन्त्यस्याः । पत्र + इनिः ।
स्त्रियां ङीप् ।) पल्लवः । इति शब्दचन्द्रिका ॥
पत्री, [नृ] पुं, (पत्रं पत्री विदतेत्यस्य । पत्र +
इनिः ।) वाणः । (यथा, रघुः । ११ । ८४ ।
“शंस किं गतिमनेन पत्रिणा
हस्मि लोकसुत ते मखार्जितम् ॥”)
पत्री । इत्यमरः । ३ । ३ । १०५ ॥ (यथा, रघुः
११ । २६ ।
“तं चुरप्रशक्तीकृतं जतौ
पत्रिणां यमजदाश्रमाङ्घ्रिः ॥”)

श्लेनः । (यथा, नैषधे । १६ । १२ ।
“नभसि महसां ध्वान्तध्वाङ्गप्रमापणपत्रिणा-
मिह विहरणेः श्लेनमपातां रवेरवधारयन् ॥”
“पत्रिणां श्लेनाखपत्रिरुपाणाम् ।” इति तट्टी-
कायां नारायणः ॥ पत्राणि च्छदानि सन्त्यस्य ।
अत इनिः ।) वृक्षः । रथी । पर्वतः । इति
मेदिनी ॥ तालः । श्वेतकिण्विही । गङ्गापत्री ।
पात्री । इति राजनिर्घण्टः ॥ पत्रविशिष्टे, त्रि ॥
पत्री, स्त्री, (पत्र + स्त्रियां ङीप् ।) लिपिः । पत्रम् ।
यथा, जातके ।
“श्रीमतपद्मजिनीपतिः कुसुदिनीप्राज्ञेश्वरो
भूभवः
प्राशाङ्किः सुरराजवन्दितपदो देहेन्द्रमन्त्री शुनिः ।
स्वर्मातुः शिखिनां गणो गणपतिर्ब्रह्मेशलक्ष्मीधरा-
क्षां रक्तानु सदैव यस्य विमला पत्री मया
लिखते ॥”
पत्रीप्रस्तरः, पुं, (पत्रमेव उपस्तर उपकरणं यस्य ।)
कासमहः । इति हारावली ॥
पत्रीर्णः, स्त्री, (पत्रजा ऊर्णां साधनत्वेनाख्यस्य ।
“अर्थ आदिभ्यो णच् ।” ५ । २ । १२७ । इति अच् ।)
वटलकुचादिपत्रेभ्यु क्रिमिभिरुन्नायाः क्षतलात्
पत्रसम्बन्धिनी ऊर्णा अत्रेति । इति भरतः ॥
घौतकौषेयम् । इत्यमरः । २ । ६ । ११३ ॥ (यथा,
महाभारते । १३ । १११ । १०३ ।
“पत्रीर्णं चौरधिला तु क्रकत्वं नियच्छति ॥”)
पत्रीर्णः, पुं, (पत्रेभ्यु ऊर्णां यस्य ।) श्लोकाकटक्षः ।
इत्यमरः । २ । ४ । ५६ ॥
पत्रसलं, स्त्री, (पतति गच्छति अस्मिन् । पत ल गतौ
+ “पते रश्च लः ।” उणा । ३ । ७४ । इति
सरन् रश्च लश्च ।) पत्थाः । इत्युणादिरुपिः ॥
पथ, इ क गत्वाम् । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (पुरा-
पर-सक-सेट् । इदित् ।) इ क, पत्ययति ।
इति दुर्गादासः ॥
पथ, ए ज गत्वाम् । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भां-
पर-सक-सेट् । ज्वलादिः ।) ए, अपधीत् । ज,
पाथः पथः । इति दुर्गादासः ॥
पथः, पुं, (पथति गच्छति अत्र । पथ गतौ + घञश्च
अधिकरणे कः ।) पत्थाः । इति त्रिकाण्डशेषः ॥
पथन्, [त्] पुं, पथः । इत्यमरटीका ॥ (पथति
गच्छति । पथ गतौ + शृट् ।) गमनकर्त्ता च ॥
पथिकाः, त्रि, पत्थानं गच्छति यः । (पथिन् + “पथः
ष्कन् ।” ५ । १ । ७५ । इति ष्कन् षो ङीवर्थः ।)
पथगन्ता । (यथा, गोः रामायणे । १ । ५ । १० ।
“नानापथिकदूतैश्च वणिग्भिक्षोपशोभिताम् ।
देवतायतनैश्चैव विमानैरिव शोभिताम् ॥”)
तत्पर्यायः । अध्वनीनः २ अध्वगः ३ अध्वन्यः
४ पाथ्यः ५ । इत्यमरः । २ । ८ । १७ ॥ गन्तुः ६
यातुः ७ पथकः ८ यात्रिकः ९ यात्रकः १० ।
इति शब्दरत्नावली ॥ पथिलः ११ । इत्युणादि-
कोषः ॥
पथिकसन्ततिः, स्त्री, (पथिकानां सन्ततिः सङ्ग्रहः ।)
पथिकसङ्घः । तत्पर्यायः । हारिः २ । इति

त्रिकाण्डशेषः ॥ पथिकसंहतिः ३ । इति हारा-
वली ॥
पथिका, स्त्री, (पथिक + टाप् ।) कपिलद्राक्षा ।
इति राजनिर्घण्टः ॥
पथिद्रुमः, पुं, (पथिः प्राप्तगुणो द्रुमः । बहुगुणवत्त्वा-
त्तयात्वम् ।) खदिरवृक्षः । इति जटाधरः ॥
श्वेतखदिरः । इति राजनिर्घण्टः ॥
पथिलः, त्रि, (पथति गच्छतीति । पथ गतौ +
“मथिलादयश्च ।” उणा । १ । ५८ । इति
निपातनात् साधुः ।) पथिकः । इत्युणादिकोषः ॥
पथिवाहकः, त्रि, (पत्थानं वाहयतीति । वह
+ शिच् + श्वल् ।) शाकुनिकः । निधुरः । इति
शब्दमाला ॥ भारवाहकश्च ॥
पथं, त्रि, (पथिन् + “धर्मपथ्यर्थन्यायादनपेते ।”
४ । ४ । ६२ । इति यत् ।) चिकित्सादौ हित-
कारकम् । तत्पर्यायः । करणम् २ हितम् ३ ।
इति शब्दचन्द्रिका ॥ आत्मीयम् ४ आयुष्यम्
५ । सैन्धवे स्त्री । इति राजनिर्घण्टः ॥
पथ्यः, पुं, (पथि साधुः । दिगादित्वात् यत् इनी-
लोपः ।) हरीतकीवृक्षः । यथा,—
“श्रिवायां वनतित्तः स्यात् पथ्यः सुन्दरमाहकौ ॥”
इति शब्दमाला ॥
पथ्यश्राकः, पुं, (पथं हितकरं श्राकं यस्य ।) तक्षु-
लीयश्राकः । इति राजनिर्घण्टः ॥
पथ्या, स्त्री, (पथ्य + टाप् ।) हरीतकी । (यथा,
हठयोगदीपिकायाम् । ३ । ३५ ।
“ततः सैन्धवपथ्याभ्यां चूर्णित्वाभ्यां प्रकर्षयेत् ।
पुनः सप्तदिने प्राप्ते रोमभाजं समुच्छिनेत् ॥”)
वृग्मेवाहः । चिर्मिटा । बन्धा कर्कोटकी । इति
राजनिर्घण्टः ॥ (संसाररोगस्य पथ्यस्वरूपत्वात्
गङ्गापि पथ्यस्वरूपा । यथा, काशीखण्डे
२६ । ११२ ।
“पद्मानाभपदार्थ्यं प्रकृता पद्मालिनी ।
परङ्गिदा पुष्टिकरी पथ्या पूतिः प्रभावती ॥”)
पथ्यादिगुग्गुलुः, पुं, (पथ्या आदिर्यस्य तथाविधो
गुग्गुलुः ।) औषधविशेषः । यथा,—
“पथ्या विभीतामलकीफलानां
शतं क्रमेण द्विगुणाभिरुहम् ।
प्रस्थेन युक्तश्च पलङ्कवाणां
द्रोणे जले संस्थितमेकरात्रम् ॥
अर्द्धावशेषं कथितं कषायं
भाण्डे पचेत्तत् पुनरेव लोहे ।
अस्मिन् वज्रेरवतार्य दद्यात्
द्रव्याणि संचर्य पलाहकानि ॥
विडङ्गदन्तीनिफलागुडूची-
लक्ष्णानिद्रनागरकोषणानि ।
यथेष्टचेष्टस्य नरस्य शीघ्रं
हिमाशुपानानि च भोजनानि ॥
निषेयमानो विनिहन्ति रोगान्
सद्यप्रसी नूतनखल्लताश्च ।
श्रीहानसुष्यं जठरार्तिगुल्यं
पाण्डुत्वककुत्तविवातरक्तम् ॥